

ANTON OCVIRK (1907—1980)

Na začetku tega leta, 6. januarja, je po dolgotrajni bolezni preminil akademik, zaslužni redni profesor Ljubljanske filozofske fakultete v pokoju, dr. Anton Ocvirk. Pokojnika, ki se ga Slavistična revija spominja ne samo kot svojega nekdanjega večletnega urednika, ampak predvsem kot enega osrednjih ustvarjalcev slovenske literarne vede po smrti Ivana Prijatelja in Franceta Kidriča, so na zadnji poti spremili njegovi vrstniki, učenci in sodelavci; v njihovem imenu sta mu ob krsti in ob odprtem grobu govorila J. Kos in D. Šega, ki sta vsak na svoj način orisala njegov znanstvenodelovni in človeški lik (poslovilni besedi sta bili objavljeni v *Sodobnosti* 1980, št. 2, in v *Jeziku in slovstvu* 1979/80, št. 4-5).

Slavistična revija se je Ocvirkovemu znanstveno raziskovalnemu delu za slovensko literarno zgodovino, primerjalno književnost in literarno teorijo oddolžila že ob njegovi sedemdesetletnici, ko je objavila o njem obsežnejšo študijo (J. Kos: Anton Ocvirk in slovenska literarna veda, SR 1977, št. 2-3). Študija je bila nato natisnjena še v drugem zvezku Ocvirkovega knjižnega dela *Literarna umetnina med zgodovino in teorijo* (Ljubljana 1979). Na tem mestu je bila objavljena tudi celotna bibliografija njegovih znanstvenih in drugih tekstov, ki jo je sestavila Majda Clemenz, potem ko je avtorica objavila v reviji *Primerjalna književnost* (1978, št. 1-2) že bibliografski zapis Ocvirkovih znanstvenih in strokovnih spisov.

Navedene tekste, v katerih je zabeležena ali že tudi podrobneje opisana glavnina Ocvirkovega življenjskega dela, naj na tem mestu dopolnijo podatki iz njegovega življenjepisa, nato pa še dejstva, ki so v neposredni zvezi z njegovim delom za Slavistično revijo, in za tiste literarnoznanstvene ustanove, ki jim je bil organizator, vodja ali upravnik do smrti.

Rodil se je 23. marca 1907 (v SBL II je kot dan rojstva napačno naveden 29. marec) na Žagi pri Bovcu. V Ljubljani je obiskoval klasično gimnazijo in jo dovršil leta 1927. Po maturi je leta 1927/28 študiral najprej filozofijo na Dunaju, toda že leta 1928 je v Ljubljani vpisal slavistiko, obenem s primerjalno književnostjo in literarno teorijo. Diplomiral je leta 1931, nato pa kot francoski državni štipendist odšel v Pariz, kjer se je iz primerjalne književnosti izpopolnjeval pri Paulu Hazardu na College de France in pri Fernandu Baldenspergerju na Sorboni. Po vrnitvi iz Francije je promoviral na ljubljanski univerzi na podlagi disertacije *Levstikov duševni obraz*. Leta 1934 je bil urednik Ljubljanskega zvona, vendar je še tega leta odšel s štipendijo Turnerjeve ustanove v Pariz in London, kjer je zbiral gradivo za svojo *Teorijo primerjalne literarne zgodovine*.

vine, ki je izšla leta 1936. Tega leta je postal suplent na I. državni realni gimnaziji v Ljubljani, že naslednjega leta pa privatni docent za primerjalno književnost in literarno teorijo na ljubljanski filozofski fakulteti in sočasno — po smrti Ivana Prijatelja — še honorarni predavatelj za slovensko književnost novejših dob. Leta 1938 so ga imenovali za univerzitetnega docenta. V času okupacije je v maju leta 1941 postal član OF in nato član matičnega odbora OF na univerzi, po smrti Franca Šturma sekretar tega odbora. V maju leta 1944 so ga na spodbudo belogardistične policije aretirali in po večmesečnem zaporu odpeljali v taborišče Dachau.

Po osvoboditvi je leta 1946 postal izredni profesor za zgodovino svetovne književnosti in literarno teorijo; za rednega profesorja je bil imenovan leta 1950. Že pred tem, v letu 1947, je postal predstojnik osamosvojenega oddelka za primerjalno književnost in literarno teorijo, to delo je opravljal do junija 1971. Sočasno je bil izvoljen za prodekana filozofske fakultete, v letu 1954—55 je bil znova prodekan tedaj združene prirodoslovno-matematično-filozofske fakultete, v letu 1955/56 pa njen dekan.

Leta 1946 je pri Državni založbi Slovenije prevzel glavno uredništvo zbirke Zbrana dela slovenskih pesnikov in pisateljev in to delo opravljal do smrti. Leta 1947 je postal urednik Slavistične revije, urejal jo je do leta 1963. Spomladi leta 1950 je imel na zagrebški univerzi cikel predavanj o evropskem realizmu; v teh letih je predaval še v Slavističnem društvu in v ljubljanskem radiu (o Linhartu, Ivanu Cankarju, o začetkih slovenske moderne in njenih zvezah z evropsko literaturo itn.) ter drugod. V začetku leta 1950 je bil imenovan za strokovnega sodelavca v Inštitutu za literature pri SAZU. V septembru leta 1955 se je udeležil mednarodnega kongresa slavistov v Rimu z referatom *Le rôle de la société dans la formation du slovéne littéraire*. Leta 1964 je postal urednik zbirke Sto romanov pri Cankarjevi založbi in jo urejal do leta 1977, ko se je zbirka končala.

Redni član SAZU je postal 3. julija 1964, v januarju leta 1965 je bil izvoljen za upravnika Inštituta za literature pri SAZU. To delo je opravljal vse do smrti, potem ko je leta 1971 odložil predstojništvo oddelka za primerjalno književnost in primerjalno teorijo na filozofski fakulteti, leta 1974 pa stopil v pokoj. Za svoje univerzitetno delo je bil 16. februarja 1979 imenovan za zaslužnega profesorja. Pred tem je bil leta 1965 odlikovan z redom dela z rdečo zastavo, leta 1975 pa s Kidričevo nagrado za življenjsko delo.

To delo je bilo v svojem večjem delu znanstveno raziskovalno v območju slovenske literarne zgodovine, primerjalne književnosti in literarne teorije. Njegov obseg je natančneje razviden iz navedene bibliografije. Glavne dosežke je Ocvirk sam v zadnjih letih življenja zbral v večjo celoto in jih izdal v treh obsežnih knjigah (*Evropski roman*, Ljubljana 1977; *Literarna umetnina med zgodovino in teorijo I-II*, Ljubljana 1978—79). Njegovo uredniško delo se je po drugi svetovni vojni osredinilo predvsem okoli dveh velikih zbirk slovenske oziroma svetovne literature (*Zbrana dela slovenskih pesnikov in pisateljev*, *Sto romanov*), ki jima je bil tudi eden glavnih sodelavcev, pri prvi kot urednik Kersnikovega in Kosovelovega dela, pri drugi s študijami o romanih Goetheja, Flauberta, Dostojevskega, Prousta in Gida.

Za razvoj slovenske literarne vede je bilo posebno pomembno njegovo uredniško delo pri Slavistični reviji. Bil je član uredniškega odbora od začetka v letu

1948, hkrati pa v njem osrednja uredniška osebnost, kar je očitno zlasti iz dejstva, da je v prvi številki nakazal s člankom Slavistična revija in literarna zgodovina usmeritev literarnozgodovinskega dela revije za vrsto let naprej; z nekaterimi spremembami velja ta program pravzaprav še zmeraj, saj je v njem poleg potrebe po nadaljnjem analitičnem zbiranju gradiva poudarjal predvsem nujnost večjih sintetičnih obravnav, komparativne primerjalne vidike in zlasti zveze s slovanskimi slovstvi, priporočal pozornost pesniški obliki, slogu in literarni teoriji nasploh, nazadnje pa podčrtal še posebno vlogo znanstvene kritike. Pod temi gesli in s pomočjo svojih jezikoslovskih sodelavcev se mu je posrečilo v letih od 1949 do 1963 zbrati v reviji vrsto najpomembnejših znanstvenikov starejše in zlasti svoje generacije, nato pa že tudi mlajše — od Rajka Nahtigala, Franceta Kidriča, Alberta Kosa, Lina Legiša, Marje Boršnikove, Jožeta Mahniča, Antona Slodnjaka, Alfonza Gspana, Dušana Moravca, Franceta Koblarja, Mirka Rupla, Franceta Grivca in Franca Ramovša do Ivana Grafenauerja, Milana Grošlja, Jakoba Kelemine, Tineta Logarja, Antona Bajca, Franceta Bezlaja, Bojana Čopa, Frana Petreta, Jakoba Riglerja, Franceta Tomšiča, Joka Žigona, Rudolfa Kolariča, Bratka Krefta, Dušana Pirjevca in Rozke Štefanove. V zadnjih letnikih, ki jih je še uredil, je pritegnil že tudi nekatere svojih učencev in predstavnikov mlajše slavistične generacije. — V času Ocvirkovega uredništva se je sestava uredniškega odbora večkrat spremenila, tako da je kontinuiteta revije obstajala prav z njegovim urednikovanjem. To se je za nekaj časa pretrgalo leta 1957, ko je težko zbolel; namesto njega sta ta letnik uredila Tine Logar in France Tomšič; ta dva sta imela uredniško skrb tudi za prvi dve številki letnika 1958. Prav v tem letniku je bil Ocvirk prvič podpisan kot odgovorni urednik, kar je nato ostal do leta 1963, ko je moral zaradi bolezni uredniško delo odložiti iz rok.

Ocvirkovo znanstveno organizatorično in vodstveno delo je potekalo predvsem v dveh okvirih. V prvih letih po drugi svetovni vojni je vso skrb posvetil ustanovitvi in razvoju oddelka za primerjalno književnost in literarno teorijo na ljubljanski filozofski fakulteti. Ta je nastal leta 1947, odslej je bil Ocvirk njegov predstojnik, precejšnjo vrsto let pa v oddelku edini učitelj. Vendar se mu ga je po letu 1962 polagoma posrečilo razširiti. Ko je leta 1971 opustil predstojništvo, je oddelek štel troje učiteljskih in dvoje asistentskih moči.

Drugo območje Ocvirkovega znanstveno organizatoričnega dela je bil literarni inštitut SAZU. Ta je bil ustanovljen leta 1947 na pobudo Franceta Kidriča, ki mu je postal prvi upravnik in to ostal do smrti leta 1950. Nasledil ga je Josip Vidmar in ga vodil do 1. januarja 1965, ko je bil za upravnika postavljen Ocvirk. Že pred Ocvirkovim nastopom je v okviru inštituta nastala kot posebna enota sekcija za literarno zgodovino, inštitut je vsega skupaj štel šest stalnih delovnih mest. Za časa Ocvirkovega upravljanja je prišlo do novih sprememb, razširitev in organizacijskih dopolnitev. Vse do leta 1972 je inštitut obdržal prvotni Kidričev naziv Inštitut za literaturo, konec leta 1972 pa je iz potrebe po določnejši zvezi s slovensko literarno tradicijo prevzel novo ime Inštitut za slovensko literaturo in literarne vede. Hkrati je bil razdeljen na tri sekcije — za slovensko literarno zgodovino, literarno teorijo in pa za biografiko, bibliografiko ter dokumentacijo; kot posebna enota je obveljala njegova knjižnica. Ob Ocvirkovi smrti je inštitut narasel na deset stalnih delovnih mest. Vendar pa Ocvirkovo delo v inštitutu ni bilo samo organizatorično; bil je hkrati njegov najvažnejši

delavec v načrtovanju dela in raziskav, zlasti v okviru Literarnega leksikona, ki mu je postal glavni urednik; zanj je pred smrtjo utegnil dokončati dvoje temeljnih del, Literarno teorijo (1978) in Evropske verzne sisteme in slovenski verz, katerih natisa ni več dočakal.

Janko Kos

Filozofska fakulteta v Ljubljani